

Dette hæfte (s. 225—346) udsendes i samarbejde med Socialøkonomisk Samfunds bestyrelse i anledning af 50-årsdagen for denne forenings stiftelse den 29. november 1899.

SOCIALØKONOMISK SAMFUND

AF CARL THALBITZER

SALEDES var begyndelsen. Nogle statsvidenskabelige studerende fattede i 1898 den plan at brænde professor Scharlings forelæsningsdiktater ved en autodafé på fælleden. De mente, at tidspunktet var kommet til at gøre ende på den forældede praksis, at professoren brugte sin og deres tid til noget så omstændeligt som at diktere sine forelæsninger. Man skulle tro, at bogtrykkerkunsten ikke var opfundet. Hvem »forbryderne« var, ved jeg ikke så nøje, men jeg antager, at Hertel Wulff, Sven Trier og With-Knudsen var imellem dem.

Professor Westergård fik nys herom og bad de pågældende om at lade være. Han tilbød i stedet for at skænke det eventuelle overskud af den bog, han selv var ved at udgive vedrørende sine forelæsninger til de statsvidenskabelige studenter ved fakultetet. Dette smukke tilsagn nødvendiggjorde imidlertid, at der fandtes en organisation, der kunne varetage de studerendes interesser i foretagendet, og derved opkom tanken om at danne en faglig forening.

Der fandtes Nationaløkonomisk Forening, der nød stor anseelse i landet og var det førende mødested for økonomisk diskussion. Men Nationaløkonomisk Forening havde andre formål end varetagelsen af de studerendes besværligheder. Det var ikke mindst en embedsmandsforening. Der kunne være god plads i landet også for en faglig statsvidenskabelig forening.

Og det så meget mere, som den ældre ordning, der nærmest syntes indrettet for adelens sønner, når de søgte ind i diplomatiet, var blevet afløst af en moderne skærpet eksamensordning, hvorved andre krese end de adelige var draget til studiet. Tilgangen var ganske vist ringe, for hvilke fremtidsmuligheder åbnede eksaminen adgang til? Den statsvidenskabelige eksamen var kommet i miskredit. I den røde bygning herskede juristerne, i erhvervslivet korsede man sig ved tanken om at tage en nationaløkonomisk kandidat ind. Og de mange administrationskontorer, vor tid kender, fandtes ikke før århundredskiftet.

En dag omkring 1. februar 1899 samlede N. Hertel Wulff nogle få studerende på Statistisk laboratorium og forelagde dem sin plan om en socialøkonomisk forening. Jeg var mødt op som den eneste kandidat. Jeg havde taget min embedseksamen d. 24. januar, ca. 8 dage før. Planen vandt tilslutning, men der hengik nogen tid, inden man kom igang med den. Først i midten af november kunne den konstituerende generalforsamling afholdes.

Hvem der var tilstede og hvorledes forhandlingerne forløb, kan desværre ikke oplyses, da alt arkivmateriale vedrørende Socialøkonomisk Samfund mangler, men af den artikel, jeg skrev i »Politiken« om S. S. i anledning af tiårsdagen fremgår det, at den første bestyrelse kom til at bestå af cand. mag. N. P. Jensen (senere amtsforvalter og folketingsmand), cand. mag. Erik Scavenius (senere stats- og udenrigsminister) og undertegnede. N. P. Jensen valgtes med knebent flertal som formand. Det siger sig selv, at kassererhvervet tilfaldt mig.

En af de sager, der i denne første omgang gennemførtes, var navneforandringen fra stud. mag. til stud. polit. Ændringer i eksamensordningen drøftedes og gennemførtes, men navnlig var det spørgsmålet om de statsvidenskabelige kandidaters anvendelse i offentlige kontorer og lignende steder, der optog sindene. På et diskussionsmøde derom hævdede professor Westergård det gængse synspunkt, at vi var for mange. Jeg hævdede der overfor, at ulykken tværtimod var, at vi var for få. Der plejede kun at være et par eksaminander oppe til eksamen hvert semester. Så meget færre kunne vi i hvert fald ikke være.

Samfundets medlemstal var selvfølgelig kun beskedent, og dets økonomi var derefter. Med et årligt kontingent af to kroner kunne man ikke udrette meget, selvom kronens værdi rakte noget længere end idag. Men der var vågnet et stærkt liv i vor lille verden. Der var et nøje og udmærket forhold mellem professorer og studerende, og i den større verden brød nye tanker frem, der gav os rigt stof til drøftelse og arbejde.

De årgange af statsvidenskabelige akademikere, der nu trådte frem, blev pionerer for hele den følgende talstærke hær af studiefæller. Når jeg her nævner nogle af dem, må jeg gøre undskyldning for dem, jeg glemmer. Jeg har kun min smule hukommelse til hjælp.

Til en ældre periode hører Michael Koefoed, Adolph Jensen, Warming, Pio og Bisgård. Den nye tids »gennembrudsmænd« er bl. a. de ovennævnte Hertel Wulff, Sven Trier, Wieth-Knudsen og Erik Scavenius, dertil Laurids Birck, Jacob Lindberg, Mackeprang, Axel Nielsen, Aage Sørensen, Bramsnæs, Viggo Berg, Bransager, Henrik Pedersen, Svend Rode, J. C. Dalhoff, K. Riis Hansen, I Schårup, Even Marstrand og Helge Smith.

Efter et længere ophold i udlandet trådte jeg i oktober 1903 påny ind i Socialøkonomisk Samfunds bestyrelse og søgte at få liv i arbejdet. Foreningen havde pådraget sig nogen gæld, men dens økonomiske forhold kom lidt efter lidt i orden. Da jeg to år efter på grund af arbejde med andre opgaver, så mig nødsaget til at nedlægge mit hverv, kunne jeg efterlade en kassebeholdning på 800—900 kr. Medlemstallet var steget mere end før, og det var lykkedes at føre foreningen gennem en vanskelig periode. En af mine sidste handlinger var at få et fællesmøde mellem Nationaløkonomisk Forening og Socialøkonomisk Samfund i stand til drøftelse af de statsvidenskabelige kandidaters ansættelse i offentlige kontorer.

Den 21. oktober 1905 afholdt de to foreningers bestyrelse møde for at forberede dette foretagende. For Nationaløkonomisk Forening mødte Marcus Rubin som Formand, Niels Neergård, kontorchef i Nationalbanken Emil Meyer og Michael Koefoed. For Socialøkonomisk Samfund mødte Åge Sørensen, Hertel Wulff og jeg.

Mødet vakte stor opsigt i landet, og dertil bidrog også, at »Politiken« ved en misforstået opfattelse kom til at tillægge Rubin en udtalelse, der vakte forbitrelse blandt landets jurister. Rubin sagde i sit indlæg i diskussionen, at juristerne, der beskæftigede sig mere konkret med deres arbejde end de statsvidenskabelige, savnede *almendannelse*. Det blev i »Politiken«s referat slået op med fede typer til, at juristerne savnede almindelig dannelse. Jeg husker, hvor pikeret den gamle, elskværdige nationalbankdirektør, etatsråd Strøm følte sig derover. Ofte fik vi statsvidenskabelige dette stukket ud bagefter. »De mener altså, at vi jurister mangler almindelig dannelse«, måtte vi høre. Det var svært at overbevise dem, der sagde dette, om den fejltagelse, der forelå.

Mødet holdtes den 28. oktober 1905 i Wivels lokaler, hvor Nationaløkonomisk Forening plejede at samles til møde. Pressen slog det stort op dagen efter. På forsiden i »Politiken« finder man en række portrætter af dem, der tog ordet, og nedenunder:

»De statsvidenskabelige kandidater kan være godt tilfreds med det møde, Nationaløkonomisk Forening og Socialøkonomisk Samfund i aftes holdt hos Wivel. Mødet var sammenkaldt for at belyse spørgsmålet om, hvorvidt d'herrer cand. polit.'er bør komme i betragtning ved embedsansættelser i administrationen, og så godt som alle var enige om at besvare spørgsmålet med ja. Dette standpunkt hævdedes af talere som professor Westergård, sekretær Åge Sørensen, Marcus Rubin, professor Bentzon, departementscheferne Jerichau-Christensen og Krieger og professor Scharling. Borgmester Dybdal var ene om noget ensidigt at holde på juristerne.

Inde i bladet fulgte referatet. Det hedder heri:

»Det blev et stort og interessant møde det, Nationaløkonomisk Forening og Socialøkonomisk Samfund i aftes holdt om den statsvidenskabelige uddannelses betydning for administrationen.

Hvor man så hen i forsamlingen, mødte man kendte ansigter: Finansminister Lassen, konferensråderne H. N. Hansen og Falbe-Hansen, borgmestrene Dybdal, Jensen og Marstrand, rådmand Hage, folketingsmændene Birck, Neergård, Hammerich, Dinesen, landstingsmændene Gustav Hansen, N. Johansen og S. Jensen, generaldirektør Kjørboe, bikubedirektør Berg, departementscheferne Krieger og Jerichau-Christensen, docent Oscar Johansen, kontorchef Emil Meyer, professor Bentzon, sygekasseinspektør Sørensen, konsul Broberg og professor William Scharling, der sagde de indledende ord om, at de statsvidenskabelige professorer af fuldt hjerte ville unde cand. polit.'erne at komme ind i administrationen.

Professor Westergård holdt det første foredrag. Det efterfulgtes af henvend en halv snes.«

Af professor Westergårds tale hidsættes følgende («Politiken»s referat):

»Efter et morsomt historisk tilbageblik gav professoren en statistik, der viste, at statsvidenskabelige kandidater kan blive alt muligt. Ser man rækken igennem, finder man flg. stillinger: fabrikant, teaterchef, godsejer, journalist, udenrigsminister, operasanger, købmand o.s.v., men iøvrigt er af de 208 cand. polit.'er halvdelen trådt i det offentliges tjeneste.

I modsætning til juristerne, hvis område er stærkt begrænset, skal den statsvidenskabelige interessere sig for alt mellem himmel og jord, politik, jura, historie, sociologi, — han skal kende fremmede landes love og sociale forhold, og han må skue vidt omkring.

Der kan komme noget springende i hans arbejde. Han må jo se bort fra detaljerne for ikke at miste overblikket. Nationaløkonomen kommer let til at arbejde journalistisk, for som journalisten skal han helst vide noget besked om alt. Han får vanskelig tid til at forme sig en metode sådan som juristen, men til gengæld får han det vide syn. Og det er der udmærket brug for i vor sociale lovgivningsperiode. —

Professor Westergård sluttede med at sige, at en meget stor del af dem, der nu kaster sig over statsvidenskab, gør det mest af interesse for emnet, mindre for at skaffe sig stillinger. Men netop disse levende interesserede unge mænd ville gøre god nytte i administrationen.

I samme retning som Westergård talte derefter formanden for Socialøkonomisk Samfund, sekretær Åge Sørensen.

Han lagde megen vægt på samarbejdet, som forhåbentlig nu er i færd med at komme i stand imellem nationaløkonomerne og juristerne. Han nærede ikke tvivl om, at juristerne, hvis større viden i konkrete tilfælde han anerkendte, ville på deres side erkende, at nationaløkonomernes kendskab til sociale spørgsmål og fremmede forhold kunne være af stor betydning.

Nu kom generaltolddirektør Marcus Rubin, og han satte liv i forsamlingen ved at kaste den paradoksale sætning ud, at

juristerne har ikke almindelig dannelse.

De fordyber sig i deres specialstudium og må gøre det, men følgen bliver, at de også veed yderst lidt på langs og tværs af, hvad der går for sig i verden. Historie, politik, alt det universelle, der udgør det statsvidenskabelige studiums frugtbare jordbund, og som giver almindelse, det bliver fremmed land for juristen, som så til gengæld får sin hjerne bedre skolet og erhverver sig den juridiske teknik, som i administrationen er af stor betydning.

Hr. Rubin ønskede da i administrationen både jurister og nationaløkonomer, men overså ikke den praktiske vanskelighed, der var ved i mindre

kontorer at have forskelligt uddannede mennesker, der ikke kan udføre hverandres arbejde.

Den meste modstand, der rejstes, kom fra borgmester Dybdal, der sagde, at for at foretrække nationaløkonomerne måtte det enten godtgøres, at deres skolemæssige uddannelse var lige så god som juristernes, eller at man hos de statsvidenskabelige kandidater i administrationen kunne høste den almene viden, som man nu søger hos fagmanden udenfor den.

Det interessante møde endte med en udtalelse af professor Scharling om, at han i de senere år har lagt vægt på at give de statsvidenskabelige kandidater mere jura, netop for at de ikke skal savne den hjernens træning, som der er så meget tale om.«

Så gik årene. Den 9. december 1909 fejrede Socialøkonomisk Samfund sin ti-års fødselsdag (formentlig nogle uger efter den virkelige årsdag). I min foran omtalte artikel derom læser man, at »mens det før var vanskeligt at anbringe en statsvidenskabelig kandidat, er forholdet nu det, at det til tider er umuligt at tilfredsstille den efterspørgsel, der er. Arbejdslovgivningen, mange institutioner, administrationen, det politiske liv og de økonomiske interesser har mere og mere fået blikket åbent for den nytte, de kan gøre af de social-økonomiske fagmænd.

Det er Socialøkonomisk Samfund, hvorfra det stærkeste initiativ til varetagelse af standens interesser er udgået. De ti første år har været rige og betydningsfulde og varsler om en fortsat fremgang i de kommende år. Og de er nok værd, at man i dag samles til fest, studenter og professorer, for at fejre jubilæet.«

Mange år er gået siden det store møde, hvor de statsvidenskabelige bankede på statsadministrationens port. Mange døre har åbnet sig for dem. En ubegribelig verden har stillet den nationaløkonomiske videnskab overfor de vanskeligste problemer, og kritikken fra vore medborgere er fulgt med. Vort studium kan glæde sig ved en søgning, der er forståelig, når man tænker på den rigdomskilde af viden, det ejer om tidens økonomiske og sociale fænomener. At vi ikke altid kan løse tidens gåder, har vi fælles med al anden videnskabelig virksomhed. Kritikken er letkøbt. Den nye verdensstruktur, vi ser rejse sig efter krigene og mellemkrigsårenes famlen, gør stadig brug af den nationaløkonomiske sagkundskab og ville ikke kunne undvære den.

Socialøkonomisk Samfund kan se tilbage på en lang og indholdsrig tilværelse. Det blev, hvad stifterne ønskede, et samlingssted for de statsvidenskabelige studenter, et sted, hvor de kammeratligt kunne udveksle tanker og få nye impulser. Talrige udmærkede foredrag er holdt i denne kres. Det er beklageligt, at de ikke er bevarede i optegnelser. Men glædeligt er det, at Socialøkonomisk Samfund stadig består og kan varetage standens og fagets interesser.